

WSPÓLNIE MOŻNA WIĘCEJ

dr hab. Małgorzata Mołęda-Zdziech

Biuro Promocji Nauki PolSCA PAN w Brukseli

**Dr hab. Małgorzata
Mołęda-Zdziech**

jest socjolożką
i politolożką. W 2003 r.

obroniła pracę
doktorską „Lobbing
i jego wzory. Polskie
poszukiwania”
na Wydziale

Filozofii i Socjologii
Uniwersytetu
Warszawskiego.

W 2014 r. uzyskała
habilitację w zakresie
nauk społecznych
na Wydziale Nauk

Społecznych
Uniwersytetu
Wrocławskiego

w oparciu o książkę
„Czas celebrytów.

Mediatyzacja życia
publicznego”.

Odnaczona
francuskim orderem
Palm Akademickich.

Jest dyrektorką Biura
Promocji Nauki PolSCA
PAN w Brukseli.

malgorzata.moleda
@polsca.pan.pl

Socjologowie, opisując zbiorowości, często korzystają z klasycznego rozróżnienia Ferdinanda Tönnies na wspólnotę i zrzeszenie. Różnica dotyczy różnego typu więzi społecznych. We wspólnocie więzi są wytwarzane na podstawie pokrewieństwa, braterstwa, bliskości emocjonalnej. Mechanizmem kontroli społecznej są tu zwyczaj i tradycja.

Inaczej dzieje się w przypadku zrzeszenia czy stowarzyszenia, w którym więź społeczna jest wytwarzana. Jak pisał Jerzy Szacki, stowarzyszenie „zawiązuje się w intencji urzeczywistnienia określonego zamiaru, zaspokojenia określonego interesu, uświadomionego sobie wcześniej, przed próbą zjednoczenia i współdziałania”. Kontrola społeczna jest sprawowana poprzez nacisk opinii publicznej i system prawny.

Właśnie tak rozumiana kategoria zrzeszenia jest pomocna w rozumieniu lobbingu zarówno na forum narodowym, jak i Unii Europejskiej. Przyjrzyjmy się zatem działalności grup interesu w Brukseli, nazywanej często przez publicystów drugą po Waszyngtonie stolicą lobbingu. Lobbyści, rzecznicy interesów, interesariusze to pojęcia, które w unijnym kontekście stosowane są jako synonimy.

Ramy regulacyjne dla działań lobbingowych w Unii Europejskiej dyskutowane były od lat 80. XX w., dopiero jednak w 2011 r. Parlament Europejski i Komisja Europejska utworzyły wspólny Rejestr służący przejrzystości (Transparency Register). Jest to system porządkujący wszystkie grupy interesu i samozatrudnionych konsultantów podejmujących działania w celu wywarcia wpływu na stanowienie prawa. Rejestracja w nim jest dobrowolna ale np. w odniesieniu do Komisji Europejskiej brak rejestracji oznacza brak spotkań z komisarzami, członkami gabinetu lub dyrektorami generalnymi.

Do listopada 2018 r. zarejestrowało się w nim 11 924 podmiotów. Obejmują one sześć kategorii: firmy konsultingowe, kancelarie prawne oraz niezależni konsultanci (1226); zatrudnieni lobbyści oraz stowarzyszenia branżowe, przemysłowe i zawodowe (5899); organizacje pozarządowe (3147); ośrodki analityczne, instytucje naukowe i badawcze (924); organizacje reprezentujące kościoły i wspólnoty religijne (56) oraz organizacje reprezentujące władze lokalne (589). Ponad trzy czwarte wszystkich zarejestrowanych podmiotów ma siedzibę główną w UE (stan na 20 listopada 2018).

Biuro Promocji Nauki PolSCA PAN w Brukseli (Polish Science Contact Agency) – jedna z sześciu zagranicznych stacji naukowych Akademii – posiada osobowość prawną opartą na prawie belgijskim i figuruje w Rejestrze od 2016 r.

Biuro łączy świat europejskich decydentów, Polską Akademię Nauk oraz całe polskie środowisko naukowe. Działa we współpracy z Krajowym Punktem Kontaktowym Programów Badawczych Unii Europejskiej (KPK PB UE), odpowiedzialnym za nadzorowanie procesu pozyskiwania środków na badania z programów unijnych (programy ramowe, Horyzont 2020). W 2018 r. rozpoczęło działania rzecznicze (od ang. advocacy) w imieniu polskiego środowiska naukowego w Brukseli. Kontaktuje się z decydentami, czyli osobami przygotowującymi projekty i decydującymi o ostatecznym kształcie regulacji. Pozostaje w stałych kontaktach ze Stałym Przedstawicielstwem RP przy Unii Europejskiej oraz deputowanymi do Parlamentu Europejskiego, zwłaszcza tymi, którzy działają na rzecz nauki, innowacji i ba-

DR HAB. MAŁGORZATA MOŁĘDA-ZDZIECH

dań. Ważną grupą są Polacy pracujący przede wszystkim Komisji Europejskiej w Dyrekcji Generalnej ds. Badań i Innowacji (DG RTD).

Działania rzecznicze stowarzyszeń reprezentujących środowiska naukowe w Brukseli można sprowadzić do trzech typów: informacyjno-promocyjnych, ekspercko-lobbingowych oraz dyplomacji naukowej.

Działalność informacyjno-promocyjna to tradycyjne seminaria, konferencje. Tu nowym elementem pracy Biura jest dbanie o rozpoznawalność także w kraju. Stąd też decyzja o wzięciu udziału w Festiwalu Nauki w Pałacu Zjazdów i Konferencji PAN w Jabłonie. Przygotowane zostały dwa wydarzenia: wykład popularyzujący belgijską frankofonię „ABC belgijskiej frankofonii” oraz dyskusja panelowa z udziałem stacji naukowej PAN z Paryża: „Dyplomacja naukowa w praktyce – czyli jak działają zagraniczne stacje naukowe PAN?”. Ważną formą aktywności Biura jest udział w organizacji wizyt studyjnych przedstawicieli środowiska naukowego w Polsce. Jako przykład mogą posłużyć wizyty rektorów uczelni z Polski południowej, organizowane przez stowarzyszenie Pro Silesia, decydentów z uczelni województwa warmińsko-olsztyńskiego czy kadry akademickiej z uczelni województwa zachodniopomorskiego i lubuskiego. Biuro PolSCA zadebiutowało również na Europejskim Forum Nowych Idei w Sopocie – moderowałam tam panel „Polski lobbying w Brukseli – jak zniwelować przepaść pomiędzy nowymi i starymi członkami UE?”, a także uczestniczyłam w debacie „Polscy liderzy zmian – jak Polacy pchną świat do przodu w XXI wieku?”.

Prace ekspercko-lobbingowe dotyczą przede wszystkim budowania europejskiej przestrzeni naukowo-badawczej, co z kolei wymaga tworzenia odpowiednich ram europejskiej polityki naukowej, które powstają w wyniku współpracy z reprezentacjami państw narodowych i środowisk naukowych. Dlatego nie tylko warto, ale nawet należy być na miejscu i aktywnie włączać się w toczący się proces decyzyjny. Biuro PolSCA działa w sieci IGLO (ang. Informal Group of RTD Liaison Offices), nieformalnym zrzeszeniu 30 organizacji non profit zajmujących się kwestiami badań i innowacji. PolSCA pozostaje w stałym, roboczym kontakcie z siecią V4, skupiającą biura do spraw nauki, innowacji z państw Grupy Wyszehradzkiej. Wspólnie organizujemy dwa razy w roku szkolenia dla menedżerów programów badawczych.

Bierzemy także udział w procesie konsultacji ogłoszonym przez Komisję Europejską, dotyczącym 9. Programu Ramowego Badań, Rozwoju Technologicznego i Innowacji UE oraz misji badawczych, nowej propozycji z programu Horyzont Europa, nad którym obecnie toczą się prace. Biuro PolSCA organizuje również comiesięczne spotkania dla przedstawicieli polskich regionów, do których czasami dołączają polskie organizacje gospodarcze, obecne w Brukseli.

Te działania stanowią bazę do dyplomacji naukowej.

W 2016 r. Komisja Europejska opublikowała dokument Open innovation, Open Science, Open to the World, w którym przedstawiła szeroką perspektywę dotyczącą europejskiej dyplomacji naukowej. Została zdefiniowana jako „wykorzystanie nauki do zapobiegania konfliktom i kryzysom, budowania polityki i poprawy stosunków międzynarodowych w obszarach konfliktów, w których uniwersalny język nauk może tworzyć nowe kanały komunikacji i budować zaufanie”. Można ją uznać za część dyplomacji publicznej. Globalne problemy, takie jak zmiany klimatyczne, szybkie zmiany technologiczne, konflikty oparte na wartościach kulturowych, wzrost nastrojów populistycznych wymagają wspólnych i wielopłaszczyznowych działań. Podmiotami, które mogą je realizować, są stacje zagraniczne PAN. To swoista sieć – zrzeszenie, można więc liczyć na efekt synergii i skali. Trzeba podjąć trud zbudowania ich spójnej marki, dbając przy tym o odrębność i zachowanie specyfiki każdej ze stacji, wynikającej z jej historii, specyfiki i kontekstu, w którym działa.

Teoretyk i praktyk europejskiego lobbyngu Rinus van Schendelen uważa, że o skuteczności lobbyngu decyduje umiejętne zarządzanie i wykorzystanie synergii pomiędzy trzema składowymi. To tzw. formuła 3P od angielskich słów people (ludzie), procedures (procedury) i position papers (stanowiska). Pierwsze oznacza kontakty, dostęp do źródeł informacji, co często decyduje o szybkości działania. Drugie to znajomość procesu decyzyjnego, specyfiki instytucji. Trzecie zaś – umiejętność przygotowania właściwych zarówno w formie, jak i w treści dokumentów, adekwatnych dla danego etapu procesu decyzyjnego. Stacje zagraniczne PAN dysponują wszystkimi trzema P. Warto z tego skorzystać. ■